

visio est immediata et proxima; cujus signum est, quod illa sumitur quasi ex intrinsicis principiis, et absoluta entitate rei; hæc vero sumitur in ordine ad operationem; et ideo differentia viventis, prout est in rebus corporeis, semper comparatur ut actus, et non ut potentia ad gradum corporeum. Et quamvis illa differentia reperiatur etiam in rebus incorporeis, tamen reperitur longe diverso modo, quia substantia incorporea est (ut ita dicam) totaliter vivens, id est, vivit ratione totius substantiæ suæ, corporea vero ratione partis; quo speciali modo sumi videtur, cum ponitur differentia corporis. Et quamvis demus posse dari communem differentiam viventis abstrahentem ab illis duobus modis, inde ad summum fit, aliqua genera non subalternatim posita habere differentiam communem; quod fortasse non est inconveniens; ita enim censuit Aristoteles, 6 lib. Topic., de quo alias.

28. *Alia pro conclusione ratio Aristotelis.* — Sic igitur satis declarata et confirmata manet tertia ratio; et prima etiam ex prædicto discursu robor accipit. Secunda vero, si non de proprietatibus in rigore, ut dicunt facultates operandi, aut aliquam aliam rem a substantia distinctam, sed de quolibet modo essendi vel operandi intelligatur, defendi potest, quia hæc genera et differentiæ maxime distinguuntur a nobis per ordinem ad aliquam proprietatem hujusmodi. Ultimo addit Aristoteles aliam rationem, nempe, quia si in his differentiis esset processus in infinitum, nunquam posset res a nobis satis distincte cognosci aut definiri, quia cognitio seu definitio omnino distincta incipit a supremo genere, et per adjectionem omnium differentiarum pervenit usque ad ultimam; quod fieri non posset si illæ essent infinitæ. Quod maxime habet locum in cognitione humana, quæ paulatim procedit ab una ad aliam, quomodo impossibile est in infinitum pertransiri, successive numerando, ut constat ex 3 Phys., c. 7, et satis est per se notum.

DISPUTATIO XVI.

DE FORMALI CAUSA ACCIDENTALI.

Multi, quæ de substantialibus formis dicta sunt, accidentalibus applicari possunt; conveniunt enim aliquo modo in ea communi ratione, et secundum eam multa habent communia, quæ hic repetere non oportebit. Tan-

dem ergo explicabimus quomodo hæc causalitas accidentibus conveniat, et an secundum eam rationem aliquid habeant singulare.

SECTIO I.

Utrum omnia accidentia veram exerceant causalitatem formalem, et circa quem effectum.

1. Ratio dubitandi est, quia accidens neque est causa formalis sui subjecti, nec compositi; ergo nullum effectum habet; ergo neque veram ac per se causalitatem. Hæc ultima consequentia est evidens, quia causa et effectus correlativa sunt; prima vero constat a sufficienti partium enumeratione; antecedens autem quoad priorem partem probatur, quia subjectum accidentis est substantia; non potest autem accidens esse causa formalis substantiæ. Quoad posteriorem vero partem probatur, quia si accidens esset formalis causa compositi, tale compositum esset per se unum, quia ex causa propria et per se consurgit proprius ac per se effectus; sed compositum ex accidente et subjecto non est per se unum; ergo.

2. *Aureoli opinio rejicitur.* — Circa hanc quæstionem referri potest opinio Aureoli apud Capreolum, in 2, dist. 48, quæst. 1, dicentis nullum accidens habere propriam entitatem formæ, per quam formaliter afficiat subjectum, sed esse ipsam actuationem. Quod vix intelligitur quid significet, nisi fortasse intellexit nullum accidens esse rem distinctam realiter ab entitate substantiæ, sed modum tantum, quod multis modis repugnat et dissonat veritatibus fidei. Quis enim intelligat, accidentia in Eucharistia separari, et manere sine entitate substantiæ, et quod non habeant propriam aliquam entitatem, distinctam realiter ab entitate substantiæ? Item, quomodo potest recte intelligi tota doctrina, quam fides docet de qualitibus infusis, si illæ non habent proprias entitates distinctas ab entitate naturali substantiæ? Est præterea illa sententia contra experientiam, quantum res physica esse potest; quis enim videns aerem illuminari nunc, et postea amittere lumen, non fere videat oculis lumen esse entitatem quamdam distinctam a substantia aeris? Omitto alia, quæ de quantitate, qualitate, etc., suis locis dicemus. Præterea, illa sententia in eo sensu nulla ratione probabilis nititur; cur enim repugnat rationi accidentis quod habeat entitatem propriam distinctam a substantia, et naturaliter pendentem ab illa?

Fortasse tamen non fuit hic sensus illius auctoris, sed quod accidens, sive sit res distincta a subjecto, sive non, in re non distinguatur ab actuatione seu inhærentia in subjecto; omnia enim argumenta, quæ ibi refert Capreolus, ad hoc tendere videntur. Juxta quem sensum non excludit quin accidens esse possit vere ac proprie forma, male tamen explicat formalem causalitatem ejus. Estque etiam in hoc sensu periculosa sententia, ut ibi notat Capreolus; nam si informatio, vel (quod idem est) inhærentia accidentis, non est in re distincta ab illo, intelligi non potest quomodo accidens sine sua actuali inhærentia conservetur, quod tamen in Eucharistia fieri docet fides. Præterea, si argumenta, quæ ibi refert Capreolus, essent alicujus momenti, idem probarent in forma substantiali et informatione ejus; omnia enim in hoc potissime insistunt, ut inquirant quid sit illa informatio, si est aliquid distinctum ab accidente, an sit respectivum, vel absolutum, et alia hujusmodi quæ in substantiali informatione, et in qualibet unione vulgaria sunt.

3. *Multiplex accidentium divisio.* — Ut ergo quæstionem propositam expediamus, distinguenda sunt varia genera accidentium. Quædam enim sunt, quæ proprie et intrinsece afficiunt rem cui accidere dicuntur; alia, quæ solum extrinsece denominant, ut actio respectu agentis, et habitus seu vestimentum respectu hominis vestiti. Priora rursus accidentia, quædam sunt habentia propriam entitatem et realitatem distinctam tam a substantia quam ab aliis entitatibus accidentalibus. Alia vero sunt tantum quidam modi affixi aliis entitatibus, qui interdum realiter sunt idem cum substantia, ut verbi gratia, præsentia localis; interdum vero sunt idem cum aliis accidentibus, ut figura cum quantitate, et relatio similitudinis (si est modus distinctus) cum albedine.

Accidentiales entitates vere causant formaliter.

4. Dico ergo primo: accidentia, quæ propriam habent entitatem distinctam a substantia, propriam ac veram exercent causalitatem formalem. Non assero hanc rationem eis univoce convenire; in hoc enim eadem ratio erit quæ de ratione entis, aut de ipso esse; nam, cum forma sit quæ dat esse, si esse, quod dat talis forma, non est univoce esse, talis forma non erit univoce causa formalis. Tamen, sicut accidens, quamvis analogice sit ens, nihilominus vere ac proprie est

ens, et non metaphorice, verumque ac proprium esse reale habet, ita accidens, quod dat tale esse, est vere ac proprie causa formalis, etsi non sit univoce talis. Præterea, substantia vere est in potentia passiva et receptiva talium accidentium; ergo e converso accidentia ipsa sunt proprii actus actuantes, et quasi replentes illam capacitatem receptivam, eique inhærent et ab ea sustentantur; ergo sunt proprie formæ, propriamque causalitatem formalem exercent. Atque ita sentiunt omnes Philosophi et Theologi, qui hæc accidentia causas formales vocant. Favetque divina Theologia, dum justitiam inhærentem vocat causam formalem nostræ justificationis¹. Denique hæc accidentia sunt causæ suorum priorum effectuum, et non extrinsecæ, sed intrinsecæ, quia per se ipsa intrinsece constituunt suos effectus. Unde fieri non potest per divinam potentiam, ut tales effectus fiant sine talibus causis, ut album, verbi gratia, sine albedine. Cum ergo constet hæc accidentia non esse causas materiales, necesse est ut sint causæ formales; nullum enim est aliud genus causæ intrinsecæ præter hæc duo.

5 Hinc colligere licet, quatuor illa, quæ in causa formali substantiali supra declarata sunt, eadem proportionem reperiri in hac formali causa accidentali, nimirum, formale principium ac proximum causandi, conditionem necessariam, causalitatem et effectum. Principium, tam principale quam proximum, in hoc genere, est ipsa entitas talis formæ; natura sua apta ad sic informandum, quæ aptitudo non est aliquid in re distinctum ab entitate talis formæ, sed est intrinseca et essentialis differentia ejus, nam ad hoc est per se primo ex natura sua instituta, sicut de forma substantiali dictum est. Item, quia illa aptitudo omnino est inseparabilis a tali entitate, etiam per divinam potentiam, quod est signum non esse modum ex natura rei distinctum. Præterea, quia si aptitudo ad informandum esset quasi potentia quædam ex natura rei distincta a forma accidentali, illa esset quoddam accidens; de quo rursus interrogandum est an per se afficiat; quod negari non poterit, nisi velimus in infinitum procedere; nec poterit reddi alia ratio, cur illa aptitudo proxime afficiat, vel sit proxima ratio afficiendi, nisi quia ad hoc est intrinsece ex natura sua instituta; sed hoc ipsum

¹ Conc. Trid., sess. 6, c. 7.

verissime dicitur de ipsa entitate accidentali; ergo in illa sistendum est, et dicendum ipsam, per seipsam esse aptam ad hanc causalitatem præstandam. De conditione item necessaria ad causandum nihil peculiare hic dicendum occurrit, præter ea quæ dicta sunt de forma substantiali; sola enim propinquitas et indistantia requiri potest ut conditio necessaria; existentia enim proprie non est conditio, ut ibidem declaratum est.

Explicatur dicta causalitas.

6 De causalitate item eodem modo philosophandum est; negari enim non potest quin sit aliquid ex natura rei distinctum a forma, et a subjecto, quandoquidem potest Deus conservare totam entitatem formæ accidentalis et subjecti, absque eo quod accidens exerceat suam causalitatem formalem circa subjectum; quod intelligi nullo modo potest, nisi actualis causalitas sit aliquid distinctum a forma causante, et subjecto recipiente; nam separatio in re est signum evidens distinctionis in re, ut supra ostensum est. Addo vero ulterius, hujusmodi causalitatem non esse aliud ab actuali unione vel inhærentia accidentis in subjecto, sicut dictum est de forma substantiali; est enim eadem ratio proportionalis.

7. *Aureoli argumenta enodantur.* — Oportet tamen hic breviter satisfacere argumentis Aureoli. Primum est, quia vel illa informatio est quid absolutum, vel respectivum; si absolutum, ergo separabile a forma per potentiam Dei absolutam, ita ut tale absolutum maneat in subjecto sine forma, quia Deus potest separare quodcumque absolutum ab alio. Si vero relativum, ergo esse informatum, ut, verbi gratia, esse album, est relativum. Secundo, nam si est quid distinctum a forma, cujusnam prædicamenti est? maxime enim erit de prædicamento actionis; hoc autem dici non potest, quia alias causalitas formæ non esset formalis, sed efficiens. Tertio, quia si actuatio formæ est quid distinctum, cum ipsamet maxime actuet subjectum, inquiri an actuet per seipsam, vel per aliquid aliud; si per aliud, procedetur in infinitum; si per seipsam, ergo satius fuerit stare in ipsa forma. Et ad hæc argumenta redeuntur omnia quæ ibi latissime Capreolus refert, præter ea quæ pertinent ad distinctionem quantitatis a substantia, quæ suo loco tractabimus.

8. Ad hæc autem respondet Capreolus,

supponendo distinctionem realem inter esse et essentiam, et dicendo actuationem formæ esse aliquid distinctum a forma; illud autem non esse aliud accidens, sed esse ipsius formæ, quod reducitur ad speciem formæ, a qua fluit. Sed id, quod supponit, non est necessarium in præsentia, neque satisfacere potest in ejus sententia, si consequenter loquatur; nam implicat contradictionem, separari actuationem illam a forma informante; at vero juxta illius sententiam Deus separat esse a forma informante in Christi humanitate, et eadem ratione posset idem facere in forma accidentali. Nec satisfacit responsio quam ibi insinuat, scilicet, Deum non posse separare esse proprium a forma, nisi illud suppleat per aliquid esse alienum. Esto enim hoc ita sit, nihilominus illud esse alienum, per quod Deus supplet esse proprium, non est effectus formalis formæ. Item, separato et impedito esse proprio, manet informatio propria; ergo est aliquid distinctum ab esse. Et ita esset sine dubio dicendum consequenter in illa sententia, actionem illam non pertinere ad esse existentiam, sed ad esse essentiam totius compositi, esseque aliquid prius ipso esse existentiam, ut patet in Christi humanitate, in qua, juxta illam sententiam, solum fuit esse essentiam proprium, et tamen in illa fuit propria actuatio animæ, qua privata fuit anima in Christi morte, cum tamen non fuerit privata denuo aliquo esse existentiam. Et quantitas in Eucharistia privat sua actione, et non sua existentia. Illa ergo argumenta solvenda sunt abstrahendo ab illa questione de distinctione essentiam et existentiam.

9. Ad primum ergo dicendum est, hanc informationem vel actuationem esse quid absolutum, includens essentialiter transcendentem respectum. Est autem quid absolutum non ut entitas realiter distincta ab entitate formæ, sed ut modus ex natura rei distinctus, et ex hac parte implicat contradictionem conservari talem modum sine ipsa forma, licet non e converso. Includit præterea modus ille transcendentem respectum actualis unionis ad subjectum, et ex hac parte implicat contradictionem manere in rerum natura modum illum, quin subjectum maneat affectum, et informatum tali accidente. Neque est novum aut singulare, modum absolutum includere essentialiter transcendentem respectum, sed est valde frequens et commune multis entitatibus, præsertim imperfectis et incompletis. Neque inde etiam sequitur de-

nominaciones sumptas a formis absolutis esse respectivas, ut album, aut esse album, et similes; nam hæ denominationes non sumuntur ab unionibus (ut sic dicam), sed a formis unitis: formæ autem absolutæ sunt. Ad secundum, recte dicitur hunc modum informationis reduci ad prædicamentum formæ accidentalis; quia est modus complens quodammodo esse ejus, sicut subsistentia suo modo complet esse substantiam. Si quis vero diceret, has causalitates revocari ad prædicamenta actionis vel passionis, non ut actiones, sed ut causalitates specie distinctas, fortasse non admodum erraret; id vero examinabimus tractando de sufficientia prædicamentorum. Ad tertium respondeo actuationem proprie non actuare subjectum, sed unire formam subjecto, per quam formam subjectum actuatur; sicut actio proprie non agit, sed conjungit causam agentem effectui in suo genere. Unde, sicut actio, eo modo quo est ab agente, non est per aliam actionem, sed per seipsam, ita illa actuatio, eo modo quo actual vel attingit subjectum, non per aliud, sed per seipsam attingit. Neque quoad hoc est eadem ratio de ipsa forma, quia forma in sua præcisa entitate non includit essentialiter transcendentem respectum actualis unionis, quem tamen includit illa actuatio.

Declaratur effectus hujus formæ.

10. De quarto, scilicet, de effectu, dicendum est, proprium effectum hujus formæ esse solum compositum accidentale, nam illud est quod primo et immediate consurgit ex accidente informante subjectum, et illud solum est quod intrinsece et suo modo essentialiter pendet a tali forma; ergo hic est proprius et unicus effectus talis formæ. Deinde effectus hujus formæ non potest esse subjectum ipsum, cum sit substantia, quæ ex se est prior accidente; ergo oportet ut sit compositum, quia nihil est aliud quod esse possit. Dicitur fortasse inter hæc dari medium, scilicet subjectum esse affectum accidentali forma, ut verbi gratia, effectum albedinis esse, subjectum albere, ut sic dicam, seu esse album, quod idem est; hoc autem quid distinctum est a toto composito ex subjecto et albedine; nam dicit tantum effectum relictum ab albedine in subjecto; hic ergo est effectus formalis formæ accidentalis, et non totum compositum. Respondeo, albedinem reddere subjectum album, et cum illo constituere tale compositum accidentale, idem omnino esse, so-

lumque in modo significandi differre, ut constat ex ipsis terminis, et ex superius dictis de forma substantiali. Solum est advertendum, accidentale compositum, licet in genere causæ formalis sit effectus solius formæ accidentalis, absolute tamen non consurgere ex sola forma, sed simul et maxime ex ipso subjecto. Quo fit ut ille effectus significari possit vel præcise ut causatur a forma, et sic dicimus effectum albedinis esse reddere album subjectum; vel absolute, ut ex tali subjecto et forma consurgit hoc album, et hoc modo dicitur compositum accidentale esse effectus formæ accidentalis.

11. *Solvitur ratio dubitandi.* — Nec ratio dubitandi in principio posita aliquid obstat; est enim æquivocatio in termino illo, *per se*, dum ad effectum ut est effectus, vel ut est unum compositum, applicatur; ipsum enim accidentale compositum, licet in ratione entis non sit per se unum, sed per accidens, in ratione effectus est per se effectus formæ accidentalis; sunt enim hæ diversæ habitudines et rationes formales, et ideo nil vetat, illud compositum, quod non est per se unum, sed per accidens quatenus tale est, esse effectum per se accidentalis formæ; nam illud compositum, qualecumque sit, per se et essentialiter requirit illam formam, quatenus tale compositum est, unde ab illa per se causatur in suo genere.

Ex accidente et subjecto cur non fiat unum per se.

12. *Ratio aliquorum improbat.* — Sed, ut hoc radiciter explicetur, quæri potest cur ex forma accidentali et subjecto non consurgat ens per se unum, quandoquidem talis forma per seipsam vere ac realiter unitur tali subjecto. Multi existimant rationem esse, quia forma accidentalis supponit in subjecto aliquid esse existentiam; et præterea ipsa confert suum proprium ac peculiare esse existentiam; ex duplici autem esse existentiam non potest unum per se componi, sed tantum per accidens. Ita Sone., 7 Metaph., quæst. 5; et indicat Henric., Quodlib. 10, quæst. 8, ubi ait, quod si accidens non haberet suum proprium esse in subjecto, sed solum esse subjecti, nullo modo componeret unum ens per accidens, sed per se. Unde, ut ibidem refert, nonnulli etiam ex his qui ponebant plures formas substantiales per se ordinatas in eodem composito, ut salvarent, ex illis consurgere unum per se, dicebant priores formas

non dare esse, quando actu sunt conjunctæ ultimæ formæ. Imo etiam Capreol., in d. 17, q. 1, concl. 2, existimat probabile, fieri aliquando posse naturaliter, ut forma substantialis det esse essentiali, et non det esse existentia, propter quoddam testimonium D. Thomæ, in opusculo De natura materiæ, cap. 8, cum tamen probabilius sit, illud opusculum non esse D. Thomæ. Adde, non defuisse Thomistas qui probabile putaverint accidentia non habere proprium esse distinctum ab esse substantiæ, juxta quorum sententiam (si verum est principium positum) sequitur ex accidente et substantia fieri unum per se, nam quæ habent idem esse omnino ac per se unum, merito dicuntur habere unitatem per se, cum unum sequatur ens, et ens ab esse dicatur. Verumtamen hæc omnia fundantur, et supponunt distinctionem realem inter esse et essentialiam, quam nos existimamus non esse possibilem, loquendo de essentiali actuali; et quamvis esset possibilis, aut vera, non est tamen necessaria ad præsentem quæstionem definiendam. Nam, qualis est essentialitas, tale est etiam esse; unde sicut essentialitas potest esse una, vel per entitatem simplicem, vel per compositionem, ita etiam ipsum esse. Si ergo dicantur illa tantum constituere unum per se, quæ habent unum esse simplex, et non compositum, falsum est illud principium, et sine fundamento sumptum. Si vero sermo sit de uno esse per compositionem, sic quamvis verum sit formam accidentalem dare suum proprium esse, eadem quæstio manet, cur ex tali esse et esse subjecti non componatur unum esse, quod vere ac proprie sit per se unum.

13. *Ratio efficaciæ conclusionis.* — Aliter ergo responderi potest, formam accidentalem supponere completum ac perfectum esse substantiale, et ideo ex esse talis formæ et subjecti non componi unum esse per se. Quæ ratio est optima, quantum ad accidentia quæ subjectantur in substantia completa. Tamen quia opinamur quantitatem inhærere in materia prima, cum qua non facit unum per se, sed per accidens, ideo addendum est, formam accidentalem, hoc ipso quod natura sua respicit subjectum habens esse alterius ordinis et prædicamenti, et non ordinatur ad constituendum vel complendum illud esse in illo ordine et prædicamento, non constituere cum illo unum per se, sed per accidens, quia quod est per se unum, debet esse unius ordinis et prædicamenti. Atque hac ratione ex

materia et quantitate non fit unum per se, quia, licet materia habeat incompletum esse substantiale, non tamen ordinatur ad quantitatem ut ad actum, quo illud esse complendum est. Et similiter ex anima et potentiis suis non resultat unum per se, sed per accidens, quia, licet anima habeat etiam esse incompletum, non tamen ordinatur ad complendum unum esse cum proprietatibus suis, quæ sunt inferioris ordinis, sed per se primo ordinatur ad materiam, ut ad potentiam ejusdem ordinis. Itaque, sicut supra dicebamus, rationem ob quam ex materia et forma fit per se unum, non esse aliam nisi mutuum proportionem et habitudinem quam intra idem genus habent, ita, e contrario, ratio ob quam ex accidente et substantia non fit per se unum, non est alia, nisi quia non habent illam proportionem, sed aliam longe diversam, quia, licet substantia sit capax accidentis, non tamen est per se ordinata ad talem actum, ut supra etiam declaratum est; et, e converso, accidens ipsum est talis actus, ut non ordinetur ad complendam substantiam in suo genere, sed ad perficiendam illam in alio genere.

14. Ex quo etiam intelligitur, hanc unitatem et rationem ejus, non solum in esse existentia, sed etiam in esse essentiali (qualitercumque hæc distinguantur) considerandam esse; imo per prius in essentialitate ut sic, et ratione ejus in existentia reperiri. Ex materia enim et forma substantiali vere fit una essentialitas propter dictam causam, et ideo esse illius est vere ac per se unum; ex forma autem accidentali et substantiali subjecto non fit una essentialitas, et ideo neque unum esse per se ex illis resultat. Quanquam vero forma accidentalis dicatur componere unum tantum per accidens, nihilominus per veram ac physicam unionem illud componit; agimus enim de accidentali forma propria, quæ intrinsece suo subjecto inhæret; et ideo, ut supra, disputando de unitate, dicebamus, hæc unitas, licet comparatione unitatis per se analogice sit unitas, non tamen est unitas solum per metaphoram, sed quia vere et intrinsece participat aliquam rationem unitatis, in quo multum excedit entia per accidens, quæ per solam aggregationem aut coordinationem talia dicuntur; non enim omne compositum per accidens æque unum est, ut ibidem diximus. Atque ita omnino satisfactum est rationi dubitandi propositæ; nam, licet hæc forma constituat unum per acci-

dens, tamen quia illud tale est ut aliquam unitatem physicam et realem includat, ideo potest illud componere per causalitatem formalem propriam ac per se, tali composito proportionatam.

Examinantur alii effectus hujus formæ accidentalis.

15. Sed superest altera obiectio contra exclusivam partem conclusionis, quia non solum compositum, sed etiam ipsum subjectum accidentis, videtur esse effectus accidentis informantis ipsum, et consequenter etiam hunc effectum provenire ex causalitate formali formæ accidentalis. Assumptum probatur, quia subjectum accidentis pendet in esse ab ipsomet accidente; et non nisi in genere causæ formalis; ergo. Major patet in composito, quod pendet ab ultima dispositione; et clarius in materia, quæ non potest esse sine sua quantitate; et in anima, quæ esse non potest sine suis potentiis. Præterea, ultra hos effectus positivos habere potest hæc forma effectum formalem privativum, qui consistit in abiectione formæ contrariæ; calor enim formaliter expellit frigus, et sic de aliis. Deinde, unum accidens videtur posse esse causa formalis alterius accidentis, ut quantitas dicitur esse ratio essendi in loco, cum tamen esse in loco sit accidens distinctum ab ipsa quantitate; et similiter obiectum vel per seipsum, vel per speciem, dicitur esse causa formalis actus visionis, verbi gratia; imo ipsa potentia visiva dicitur aliquo modo esse causa formalis suæ visionis; ideo enim non potest Deus facere visionem aut videntem sine potentia visiva, aut sine concursu talis potentiæ, quia intervenit ibi causalitas formalis, quam Deus supplere non potest.

16. Ad principalem objectionem respondetur, non esse in universum, ac per se loquendo necessarium, ut subjectum ab hujusmodi forma accidentali pendeat, ut constat in lumine respectu aeris, et similibus quæ ab extrinseco veniunt. Quapropter, etiamsi respectu aliquarum formarum interveniat aliqua dependentia subjecti ab ipsis, nihilominus, per se loquendo, forma accidentalis ut sic in sua causalitate non includit dependentiam subjecti ab ipsa. Adde deinde subjectum nunquam pendere ab accidente, ut a propria causa formali, in quo omnes auctores convenire videntur; nam si compositum substantiale dependet a propriis accidentibus,

fere omnes revocant illam dependentiam ad genus causæ materialis, quam vocant causalitatem dispositivam; et maxime hoc habet locum in dispositione præparante et aptante subjectum. Nam illa, quæ est concomitans quasi conservans subjectum, non potest habere rationem causæ dispositivæ, nedum formalis, cum absolute supponat esse subjecti, et ab ipso manet, vel ratione illius debeatur; et ideo hæc accidentia merito dicuntur conservare esse subjecti, non a priori ut causæ, sed a posteriori, ut proprietates concomitantes tale subjectum, quod de intrinsicis omnibus accidentibus vere dici potest. Est enim fere eadem ratio in omnibus illis, solumque potest esse differentia in hoc, quod quædam simpliciter consequuntur, alia ordine naturæ supponuntur, non quia specialem causalitatem habeant præter suam informationem, sed quia ex parte materiæ requiruntur, et ideo secundum eam rationem dicuntur ad materialem causam revocari.

17. *Accidens quomodo a subjecto expellat accidens.* — Ad primam confirmationem quidam opinantur accidens effective expellere a subjecto suum contrarium, et non formaliter. Sed, licet hoc sit verum de forma accidentali, quæ est in agente, respectu expulsionis formæ contrariæ, quæ erat in passo, tamen de forma, quæ recipitur in passo, et in universum de formis contrariis, quatenus respectu ejusdem subjecti una per seipsam repugnat alteri, et expellit illam, illud non potest esse verum, quia nulla forma expellit effective aliam, directe et per se efficiendo expulsionem, quia (ut aiunt) nullum agens intendens ad malum operatur; neque est ulla actio quæ per se tendat ad corruptionem, sed per se facit aliquid positivum, ex quo sequitur privatio alterius. At vero forma accidentalis, quæ est in passo, non causat effective seipsam, neque aliquam aliam formam, per quam suum contrarium expellat; nullam ergo efficientiam exercet ad illam expulsionem, sed solum informando subjectum, expellit contrariam formam, eo quod inter se habent formalem repugnantiam naturalem, respectu ejusdem subjecti. Ad argumentum ergo concedo, expulsionem formæ contrariæ pertinere ad effectum formalem formæ accidentalis, non omnem, sed ejus quæ habet contrarium. Neque hoc repugnat conclusioni positæ, tum quia illa intelligenda est de effectu positivo et proprio, qui per se primo causatur a forma; tum etiam quia dictio

exclusiva non excludit concomitantia; hæc autem expulsio formæ contrariæ ita comitatur positivum effectum talis formæ, ut naturali necessitate consequatur ex vi ejusdem causalitatis formalis, qua forma afficit subjectum, et componit compositum,

18. *Accidens nullum aliud accidens a se distinctum causat formaliter.* — Ad alteram confirmationem respondetur, nullam formam accidentalem proprie causare formaliter aliud accidens distinctum a se, et a sua unione cum subjecto, quia una forma non causat formaliter aliam formam. Unde, si unum accidens est intrinsece connexum alteri, erit aut propter naturalem resultantiam unius ab alio, quæ ad efficientiam pertinet, aut propter subordinationem necessariam, qua unum est ratio recipiendi aliud, quod pertinet ad genus causæ materialis. Sic ergo quantitas dicitur esse ratio essendi in loco circumscriptive, utroque ex dictis modis; nam et est ratio per quam substantia corporea est capax talis modi essendi in loco, et ad illam naturaliter consequitur esse alicubi dicto modo. Objectum autem, si comparetur ad potentiam, quatenus in eam influat speciem, vel quatenus mediante specie concurrat ad actum, non habet rationem causæ formalis, sed effectivæ, ut per se constat; si vero consideretur ut terminat et specificat actum, sic nullam propriam causalitatem exercet, sed puram ratiā terminat, quam aliqui revocant ad causam formalem, et extrinsecam eam vocant, de quo jam supra diximus; nunc vero solum agimus de propria causa informante. Denique potentia vitalis nullo modo est causa formalis sui actus, sed activa et receptiva; ad constituendum autem subjectum in ratione actualiter viventis, id est, cognoscentis vel amantis, aut quid simile, dici potest concurrere aliqua ex parte formaliter, quia, licet hujusmodi actualis vita consummetur formaliter per actum secundum, tamen etiam includit primum, quem secundus per se ac essentialiter supponit; et fortasse hæc ratione non potest fieri, ut videat quis sine potentia visiva et usu ejus, de quo alias.

19. *Unius accidentis unicus tantum effectus formalis.* — *Cur plures accidentales formæ possint esse in eodem subjecto, non autem plures substantiales.* — Ex quibus omnibus tandem infertur, effectum formalem hujusmodi accidentalis formæ, unicum tantum esse, atque etiam e converso ad hujusmodi effectum formalem unicum formalem causam posse

concurrere. In quo est similitudo aliqua inter formam accidentalem et substantialem, et aliqua differentia, aut dissimilitudo. Differunt enim, quia substantiales formæ, nec per se, nec per accidens conjungi possunt naturaliter in eodem subjecto; plures vero formæ accidentales utroque modo possunt simul esse in eodem subjecto; quia cum non constituent per se unum, nec dent esse simpliciter, sed secundum quid, non repugnat hujusmodi esse multiplicari in eodem subjecto, vel omnino per accidens, id est, sine ulla habitudine inter se, ut cum album fit musicum; vel aliquo modo per se, quia unum subordinatur alteri, ut potentia ad actum, vel actus primus ad secundum, quomodo quantum est coloratum, et oculus videns. Quo fit ut priori modo possint accidentia saltem specie aut genere differentia in eodem subjecto multiplicari in quovis numero sine ullo certo termino; quamvis enim infinita esse non possint, ex generali ratione, quod repugnat infinitum in actu dari, et licet fortasse etiam ex defectu agentium naturalium non possint hæc formæ ultra certum aliquem terminum multiplicari, tam in eodem quam in diversis subjectis, tamen, quantum est ex parte subjecti, et ex parte ipsarum formarum accidentalium, nullus potest in hoc assignari terminus, neque est major repugnantia in majori multitudine harum formarum, quam in minori, quia in his quæ per accidens se habent, nihil hoc refert ad repugnantiam eorum, nisi aliunde specialis contrarietas aut oppositio intercedat. Secus vero est in his quæ per se ordinata sunt, nam, hoc ipso quod habent inter se ordinem, per se necesse est dari in eis primum et ultimum et consequenter si quæ sunt media, necesse est ut sint in certo numero, eadem ratione qua id supra probatum est de prædicatis essentialibus.

20. Similitudo autem inter accidentalem et substantialem formam consistit in hoc quod, sicut substantiale compositum unica forma constituitur, ita etiam accidentale compositum, quatenus suo modo unum est, et unius speciei, per unicam tantum formam accidentalem constituitur, quia per subordinationem generis et differentie non fit multiplicatio formarum, etiam in accidentalibus; ex multis autem formis accidentalibus diversarum specierum non fit unum proprie ac immediate, sed tantum ratione unius subjecti, quod cum variis formis multiplicem facit compositionem. Dices: intercum una forma

consurgit ex conjunctione et proportionem plurimum, ut temperamentum, sanitas, pulchritudo, et fortasse unus habitus. Respondeo, has unitates vel non esse proprias, vel consurgere ex aliqua unione talium formarum inter se, et qualis fuerit hæc unio, talis erit illa unitas; et sub ea ratione illa forma tantum est unius speciei totalis, etiamsi ex pluribus partialibus coalescat. Inquiri etiam hic posset an ad eundem affectum formalem possint convenire simul duæ formæ accidentales ejusdem speciei; sed hæc quæstio disputata est supra in communi tractando de principio individuationis. Et deinde addimus, quod, licet tales formæ conjungerentur in eodem subjecto, non concurrerent ad eundem effectum formalem, sed unaquæque conferret suum integrum effectum distinctum ab alia, ut ex dictis facile constat.

Accidentales modi an et qualiter causent.

21. Secundo dicendum est accidentia, quæ non habent propriam entitatem distinctam ab aliis, exercere quidem causalitatem formalem, diverso tamen modo quam aliæ formæ accidentales. Prior pars probatur primo inductione, nam figura forma est rei figuratæ, et ita Aristoteles quartam speciem qualitatis sub distinctione nominat formam seu figuram; et tamen figura non est res, sed modus tantum distinctus. Item, situs et Ubi, seu præsentia localis, formaliter afficiunt subjectum, unde hominem, verbi gratia, denominant sedentem, aut stantem, vel præsentem; tamen sunt etiam modi, et non entitates distinctæ. Idem dici potest de passiva rei mutatione. Deinde reddi potest ratio, quia hæc accidentia per sese afficiunt vere, et in re ipsa, subjecta in quibus sunt, et cum eis componunt unum accidentale compositum; quod quatenus tale est, intrinsece pendet ab eis, ut a proprio actu constituyente; ipsaque accidentia pendent a suis subjectis, ut a materialibus causis; ergo ipsa exercent causalitatem formalem circa sua subjecta.

22. Secunda pars assertionis declaratur, nam hæc accidentia, cum non sint res distinctæ, sed modi tantum, non afficiunt subjecta mediante aliquo modo unionis ab ipsis distincto ex natura rei, per quem eis uniantur, sed seipsis immediate conjunguntur, juxta doctrinam supra traditam de distinctione modali, et de natura modi. Unde fit, in his formis modalibus causam ipsam formalem non distinguere a sua causalitate actuali, quia cau-

salitas formæ, ut sæpe dixi, non est aliud ab unione actuali formæ ad subjectum; ergo ubi non distinguitur unio a forma, nec causalitas distingui poterit. Cujus etiam signum est, quia hujusmodi formæ modales non possunt manere in rerum natura, nisi actu causantes suos effectus, etiam per potentiam De absolutam; non enim potest manere sessio nisi constituat sedentem, etc.; quod in unum versus de modis est in superioribus demonstratum, scilicet, conservari non posse separatos a rebus quas modificant; non possunt autem eis esse conjuncti, quin eas afficiant formaliter; non possunt ergo actu esse, quin actu causent; signum est igitur actualem causalitatem eorum non esse distinctam ab ipsis, sed intrinsece et essentialiter in eorum rationibus includi. In hoc ergo est differentia inter hos modos et alias proprias formas, in reliquis vero omnibus proportionaliter conveniunt.

23. *Objectio contra supra dicta.* — *Dissolvitur.* — Solum potest circa hos modos dubitari, quia ex prædicta assertionem sequitur modum unionis seu inhærentie entitatis accidentalis esse formam ex natura rei distinctam a forma inhærente, verbi gratia, ab albedine; hoc autem videtur absurdum, alias, quotiescumque forma est res distincta a materia, erit necessarium ut duæ formæ interveniant et conjungantur, ut effectus formalis possit consurgere. Deinde sequitur generationem esse formam materiæ ex natura rei distinctam a forma, quæ per generationem introducit; et idem erit de alteratione et quavis mutatione, servata proportione. Respondetur imprimis, quamvis hæc omnia concedantur, in re nihil esse absurdi, si vocum æquivocatio tollatur; nam hæc formæ et sunt diversarum rationum, et ad diversos effectus ordinantur; quare nihil est absurdi, quod in eadem re multiplicentur, et quod idem modus, qui est via ad terminum, sit forma imperfecta respectu subjecti, vel quod idem modus in formationis, qui, ut est a forma, est causalitas ejus, ut illam unit et afficit, sit aliqualis forma ejus. Addo vero deinde, ut melius et proprius loquamur, quosdam esse modos qui in latitudine entis non constituunt suas proprias species, sed reducuntur ad species vel prædicamenta aliarum rerum vel formarum, quia solum sunt tanquam conditiones requisitæ, vel causalitates earum intrinsecæ, et hi modi non habent propriam rationem formæ, sed retinent propriam rationem mo-